

Editörden

Emre Erdoğan

İçinde bulunduğumuz çağ; krizlerin, belirsizliklerin ve köklü yapısal değişimlerin yalnızca gündelik hayatımızı değil, geçmişi ve geleceği algılama biçimimizi de derinden sarstığı bir geçiş dönemi olarak karşımıza çıkıyor. Kurumsal hafızaların silindiği ya da biçim değiştirdiği, toplumsal ve ekonomik ağların yeniden örüldüğü; savaşlar, afetler ve teknolojik devrimlerin eşliğinde yeni varoluş stratejilerinin geliştirilmesinin zorunlu kılındığı bu karmaşık manzara, sosyal bilimlerin bütüncül ve çok disiplinli bakış açısına her zamankinden daha fazla ihtiyaç duyuyor. Elinizdeki bu sayının dosya dışı makaleleri tam da bu ihtiyaca yanıt verme gayesiyle; tarih, sosyoloji, psikoloji, sosyal hizmet ve teknoloji ekseninde şekillenen yedi titiz araştırma makalesi ve iki ufuk açıcı görüş yazısını bir araya getirerek “süreklilik, uyum ve dönüşüm” kavramlarını yeniden düşünmeye davet ediyor.

Sayımızın ilk bölümü, kurumların, idari yapıların ve ekonomik örgütlenmelerin tarihsel süreçteki serüvenini ve günümüze uzanan yansımalarını mercek altına alıyor. Tarihsel mirasın merkez-taşra ekseninde nasıl şekillendiğini tartışan Eriş, “Üsküp Uçbeyi İshak Bey’in Şeceresi ve Üsküp Ucunun Dönüşümü” başlıklı çalışmasında, 1392’de Osmanlı egemenliğine giren kentin erken dönem kurumsallaşmasını inceliyor. İshak Bey ile selefi Paşa Yiğit Mehmed Bey arasındaki akrabalık iddialarının ötesine geçen bu çalışma, İshak Bey’in çağdaşlarından farklılaşan idari vizyonuyla Üsküp’te merkezi bir kurumsal kültür inşa edişini ve kenti bir kültür merkezine dönüştürmesindeki kilit rolünü yeni kaynaklar ışığında tartışıyor. Bu tarihsel okumanın hemen ardından Gül, “Orta Çağ Avrupa Loncalarından Modern Sosyal Ekonomiye” uzanan analiziyle, geçmişin mesleki dayanışma pratiklerinin bugün nasıl şekil değiştirdiğini gösteriyor. Çıraklık sistemi, mesleki denetim ve güven temelli örgütlenme biçimlerine odaklanan bu nitel çalışma; loncaların salt ekonomik yapılar olmadığını, bilgi paylaşımı ve norm oluşturma işlevleriyle günümüzün açık kaynak yazılım toplulukları ve katılımcı sosyal ekonomi modellerine ilham veren tarih aşırı bir süreklilik taşıdığını ortaya koyuyor.

Toplumsal normların inşası, mekânsal dinamiklerin ve aidiyet duygusunun üretim biçimleri, sayımızın bir diğer derinlikli tartışma hattını oluşturuyor. Erdoğan, Doğu Karadeniz’deki fındık bahçelerinde yürüttüğü etnografik çalışmasında, devletin taban fiyatı ve TMO alımları gibi politikalarının salt ekonomik bir müdahale olmadığını gösteriyor. Araştırma, bu politikaların ürettiği “şükran” hissinin gündelik yaşamı düzenleyen, normatif sınırlar çizen ve oldukça bulaşıcı olan milliyetçi bir duygulanım mekanizması olarak nasıl işlev gördüğünü sahadan canlı verilerle aktarıyor. Kırsaldaki dönüşümün bir başka yüzüne odaklanan Vatanse-

ver, Işık, Er ve Şimşek ise Türkiye kırsalındaki tarımsal işgücünün krizini Çanakkale Bayramıç örneğinde ele alıyor. Yazarlar; kuraklık ve gelir istikrarsızlığı gibi riskler ekseninde “kırsalın yerlileri” ile “şehirden gelen yeni köylüler” arasındaki kültürel karşılaşmaları inceliyor, kırsalda geliştirilen adaptasyon stratejilerini kırsal çalışma psikolojisi bağlamında çarpıcı bir biçimde çözümlüyorlar.

Belirsizliklerle dolu bir dünyada bireysel dayanıklılık, geleceğin inşası ve travmalar karşısında geliştirilen uyum stratejileri, sayımızın psikoloji ve sosyal hizmet alanına dokunan makalelerinde somutlaşıyor. Yayman ve Çivitci'nin üniversite öğrencileri üzerine yürüttüğü kantitatif araştırma, gençlerin bilişsel esneklikleri ile kariyer uyumları arasındaki ilişkide “gelecek zaman perspektifinin” oynadığı aracı rolü (özellikle fırsatlara odaklanma bağlamında) kanıta dayalı bir biçimde ortaya koyuyor. Öte yandan, Türkiye'nin yakın dönemdeki en ağır toplumsal travmalarından biri olan Kahramanmaraş merkezli depremlere odaklanan Kapisız, Büyükağnıcı, Şener, Yüzbaşıoğlu ve Arslan Özdemir, afet bölgesinde psikososyal destek sağlayan sosyal hizmet uzmanlarının deneyimlerine fenomenolojik bir yaklaşımla eğiliyorlar. Çalışma, uzmanların sahadaki varoluş mücadelelerini, karşılaştıkları ikincil travmaları ve başa çıkma stratejilerini literatüre kazandırarak gelecekteki afet yönetimi için hayati veriler sunuyor.

Bilginin üretim ve dolaşım biçimlerini kökünden sarsan teknolojik devrimlerin kurumsal alanlardaki somut yansımalarına dair eleştirel bir değerlendirmeyi ise Çuhadar, Doğru, Gezer, Helvacıoğlu ve Mert sunuyor. ANKOS Yapay Zeka Araştırma Grubu bünyesinde yürütülen araştırma, üretken yapay zeka aracı kullanan üniversite kütüphanelerini mercek altına alarak; lisanslama sorunları, veri gizliliği, teknik altyapı yetersizlikleri ve etik ikilemler gibi sahanın en yakıcı sorunlarını tartışıyor ve uygulanabilir çözüm önerileri getiriyor.

Araştırma makalelerimizin oluşturduğu bu zengin çerçevenin yanı sıra, bu sayımızda entelektüel gündeme ve akademik varoluş mücadelelerine ayna tutan iki ufuk açıcı “Görüş” yazısına da yer veriyoruz. Bu bölümün ilk yazısında Özer, “Sorumluluğu Olmayan Bir Fail Olarak Yapay Zekânın Epistemik Krizi” başlıklı çalışmasıyla, kütüphanelerde pratik yansımalarını tartıştığımız yapay zeka devriminin felsefi ve epistemolojik temellerini sorguluyor. Özer, Büyük Dil Modellerinin (LLM) insan bilişini taklit ederek başarılı çıktılar üretmesine rağmen; anlam, nedensellik ve ahlaki sorumluluk gibi temel insani boyutlardan yoksun olduğunu vurgulayarak yapay zekanın neden “epistemik bir özne” olarak kabul edilemeyeceğine dair derinlikli bir eleştiri sunuyor. Görüş bölümümüzün ikinci yazısında ise Balcı, “Paramparça ve Yeniden İnşa” başlıklı sarsıcı otobiyografik metniyle karşımıza çıkıyor. Balcı, maruz kaldığı siyasi hedef gösterme ve travmatik krizin ardından akademik kimliğini nasıl hayatta kalma güdüsüyle yeniden inşa ettiğini, postyapısalcı teorilerden ampirik-nicel araştırmalara uzanan mecburi metodolojik evrimini ve dış baskıların entelektüel yönelimler üzerindeki yıkıcı ve dönüştürücü etkilerini cesurca, içerden bir bakışla okura aktarıyor.

Bu sayımızın hazırlık süreci daha önceki deneyimlerimizden daha zorlu geçti. 15 Eylül 2025-15 Ocak 2025 tarihleri arasındaki dönemde toplam 102 makale sistemimize yüklendi,

12 makale -görüş yazıları ve kitap eleştirileri hariç- kör hakemlik sürecini tamamlayıp kabul edildi. Ön inceleme ret oranımız %80'e ulaşırken, ortalama kabul süresi 117, ret süresiye 73 gün olarak gerçekleşti, ki hala değerlendirmesi süren çok sayıda makale de bulunuyor. Gelen makale sayısındaki artış hem dergimize hem de dosya başlığına gösterilen ilginin önemli bir göstergesi olarak kabul edilse de bu yoğun başvuru sayısı daha önce olmadığı kadar insan emeğinin sürece dahil edilmesine yol açtı. Herkesin de bildiği üzere bu tür bir akademik dergicilik editörlükten hakemliğe, tasarımdan yayıma kadar olan süreçte tamamen gönüllü emekle yapılan bir iş, dolayısıyla ismi geçen herkesin gönüllü katkısı olmasa gerçekleştirilmesi mümkün değil. Bilimin herkese açık olması ve üretilen bilginin parayla örülmüş duvarların arkasına saklanmaması gerektiği inancıyla yola çıkan Reflektif Sosyal Bilimler Dergisi de bu gönüllü emeğin üzerine inşa edilmiş durumda. Dergimize ilgi gösteren yazarların göstermiş olduğu teveccühten gurur duyuyor olsak da, bu kadar emek yoğun bir üretim sürecinde gecikmelere ve sarkmalara daha hoşgörülü olunması gerektiği kanısındayız.

Tüm bu değerli çalışmalar; tarihsel köklerin, duygulanımların, kurumsal esnekliğin, teknolojik entegrasyonun ve kişisel-akademik dayanıklılığın iç içe geçtiği bir matris sunduğu kadar, farklı disiplinlerin birbiriyle konuşmasının entelektüel zenginliğini de kanıtlıyor. Bize bu derinlikli perspektifleri sunan tüm yazarlarımıza ve metinlerin akademik niteliğini artırma- da kritik bir rol oynayan hakemlerimize teşekkür borçluyuz. Keza derginin mutfağında büyük bir özveriyle çalışan editöryel ekibimize, yayın kurulumuza ve tasarımcılarımıza da emekleri için minnettarız.

